

Valtiovarainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä annetun neuvoston päätöksen (EU, Euratom) 2020/2053 hyväksymisestä

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä annetun neuvoston päätöksen (EU, Euratom) 2020/2053 hyväksymisestä (HE 260/2020 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 14/2021 vp
- talousvaliokunta TaVL 4/2021 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- valtiovarainministeri Matti Vanhanen, valtiovarainministeriö
- valtiosihteeri kansliapäällikkönä Juha Majanen, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Seija Kivinen, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Panu Kukkonen, valtiovarainministeriö
- EU-asioiden valtiosihteeri Kare Halonen, valtioneuvoston kanslia
- neuvotteleva virkamies Jussi Lindgren, valtioneuvoston kanslia
- EU-erityisasiantuntija Joanna Tikkanen, valtioneuvoston kanslia
- Suomen pysyvän edustajan sijainen EU:ssa, suurlähettiläs Minna Kivimäki, ulkoministeriö
- toimialajohtaja Teppo Koivisto, Valtiokonttori
- toimitusjohtaja Markus Lahtinen, Pellervon taloustutkimus PTT
- johtaja Elina Pylkkänen, Palkansaajien tutkimuslaitos
- kansainvälisten asioiden päällikkö Markus Penttinen, Akava ry
- verojohtaja Anita Isomaa, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtava asiantuntija Janica Ylikarjula, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- tutkimusneuvonantaja Tarmo Valkonen, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- johtaja, pääekonomisti Veli-Matti Mattila, Finanssiala ry
- pääekonomisti Patrizio Lainá, STTK ry
- ekonomisti Anni Marttinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

- johtaja Matti Mannonen, Teknologiateollisuus ry
- yliopistotutkija Timo Miettinen
- valtiotieteen tohtori Peter Nyberg
- työelämäprofessori Vesa Vihriälä
- kauppätieteiden tohtori Tomi Viitala

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ympäristöministeriö
- Keskuskauppakamari
- Finnwatch ry
- Muoviteollisuus ry
- Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Energiateollisuus ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Euroopan unionin omien varojen järjestelmäästä vuonna 2020 annetun neuvoston päätöksen. Omien varojen päätös sisältää tavanomaiset säännökset unionin talousarvion rahoittamisen perusteista. Sen lisäksi omien varojen päätökseen on otettu säännökset poikkeuksellisista ja väliaikaisista lisämäärärahoista covid-19-kriisin seurauksiin puuttumiseksi. Nämä säännökset sisältävät myös unionin elpymisvälineen rahoitukseen liittyvän 750 000 miljoonan euron lainanottovaltuuden.

Neuvoston päätös on hyväksyttävä kaikissa jäsenvaltioissa, ja se tulee voimaan viimeisen kansallista hyväksymistä koskevan tiedonannon vastaanottamista seuraavan ensimmäisen kuukauden ensimmäisenä päivänä. Neuvoston päätöstä sovellettaisiin taannehtivasti 1 päivästä tammikuuta 2021 lukien.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyy Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä vuonna 2020 annetun neuvoston päätöksen.

Omien varojen päätös sisältää tavanomaiset säännökset unionin talousarvion rahoittamisen perusteista. EU:n monivuotinen rahoituskehys (MFF) vuosille 2021—2027 hyväksyttiin neuvoston asetuksella joulukuussa 2020. Sen kokonaisrahoitus eri omien varojen luokista on yhteensä 1 087 mrd. euroa (vuoden 2018 hinnoin). Samassa yhteydessä joulukuussa neuvosto hyväksyi myös poikkeuksellisen ja kertaluonteisen EU:n elvytyspaketin nopeuttamaan EU:n talouden elpymistä

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

koronaviruspandemian aiheuttamasta talouden taantumasta. Omien varojen päätökseen sisältyy siten myös säädökset 750 mrd. euron lainanottovaltuudesta elpymisvälineen rahoittamiseksi.

EU:n talousarvion ja elvytyspaketin rahoitusjärjestelmää koskevan päätöksen voimaantulo edellyttää, että päätös hyväksytään kussakin jäsenvaltiossa sen valtiosäännön asettamien vaatimusten mukaisesti. Päätöksenteossa kunnioitetaan näin jäsenvaltioiden kansallista valtiontaloutta koskevaa määräysvaltaa.

Suomen vuotuisen EU-maksujen määrään vaikuttavat ensisijaisesti rahoituskehysten taso, omien varojen järjestelmän rakenne ja rakenteeseen tehdyt muutokset sekä eri omien varojen luokkien kehitys tulevina vuosina, joista merkittävin vaikutus on Suomen BKTL:n kasvulla suhteessa muiden jäsenvaltioiden BKTL:n kasvuun. Jäsenvaltioiden maksuosuuksiin kohdistuu lisäksi uudella kaudella erityisiä paineita, kun yksi unionin suurimmista maksajista, Iso-Britannia, ei osallistu unionin rahoittamiseen muuten kuin erosopimuksessa sovitun mukaisesti.

Valiokunta käsittelee jäljempänä monivuotisen rahoituskehysten rahoitusta, johon sisältyy myös uusi muovi-vara, elvytyspaketin sisältöä ja vaikutusta sekä sen rahoitukseen suunniteltuja mahdollisia myöhemmin käyttöön otettavia uusia omia varoja.

Monivuotinen rahoituskehys ja taloudelliset vaikutukset Suomelle

Euroopan neuvosto hyväksyi joulukuussa 2020 päätöksen EU:n monivuotisesta rahoituskehystä vuosille 2021—2027, jonka rahoittamiseen kerätään omia varoja yhteensä 1 087,6 mrd. euroa vuoden 2018 hintoina. Rahoituskehukseen sovelletaan 2 prosentin deflaatiokerrointa muutettaessa hintataso käypiin hintoihin, mikä vastaa edellisen rahoituskauden hintakorjausmekanismeja.

Suomen osuus rahoituskehysten maksuista kasvaa edellisen kauden 16 miljardista eurosta 16,7 miljardiin euroon vuoden 2018 hinnoin laskettuna. Kasvua on siten noin 700 miljoonaa euroa eli noin 4 prosenttia. Arviot Suomen osuudesta perustuvat Suomen BKTL-osuuteen unionin yhteenlasketusta BKTL:sta, jonka arvioidaan olevan vuosina 2021—2027 keskimäärin noin 1,70 prosenttia.

Valiokunta on tyytyväinen siihen, että neuvottelut uuden rahoituskauden jäsenmaksuista onnistuivat hyvin ja Suomen jäsenmaksut nousevat varsin maltillisesti tilanteessa, jossa Ison-Britannian EU-ero aiheutti useimmille nettomaksajamaille tuntuvasti suurempia jäsenmaksukorotuksia. Suomen suhteellinen nettomaksuasema jopa hieman pienenee, ja Suomi tulee säilyttämään asemansa yhtenä pienimpänä nettomaksajana.

Suomen maksuosuuteen vaikuttavat kuitenkin jatkossa omien varojen järjestelmään tehtävät muutokset, joten on erittäin tärkeää, että muutosten vaikutukset selvitetään tarkasti ennen niiden hyväksymistä. Tärkeää on, että muutokset uusien omien varojen järjestelmään edellyttävät myös jatkossa neuvoston yksimielistä päätöstä ja jäsenvaltioiden ratifiointia.

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

Suomen vuosittaiset EU-maksut otetaan huomioon sekä valtion talousarviossa että julkisen talouden suunnitelmassa käyvin hinnoin. Näin arvioituna Suomen EU-maksut ovat keskimäärin noin 2,6 miljardia euroa vuodessa rahoituskehyskaudella 2021—2027.

Valtion talousarviossa vuodelle 2021 on huomioitu omien varojen päätöksen vaikutukset Suomen EU-maksujen (mom. 28.92.69) mitoitukseen. Määrärahan käyttötarkoitusta on kuitenkin tarkoitus täsmentää kevään 2021 lisätalousarvioesityksessä siten, että se mahdollistaa sekä uuteen muovi-varaan perustuvan oman varan että tarvittaessa käteisvarojen maksamisen. Jatkuvuusia koskevat tarkistukset tehdään vuosia 2022—2025 koskevan julkisen talouden suunnitelman laatimisen yhteydessä.

Maksukorjaukset. Eräille jäsenvaltioille (Alankomaat, Itävalta, Ruotsi, Saksa ja Tanska) myönnetään niiden vuotuisen BKTL-osuuteen tehtävä bruttovähennys, joka on yhteensä 7,6 miljardia euroa vuodessa vuoden 2020 hinnoin ilmaistuna. Kaikki jäsenvaltiot osallistuvat maksukorjauksen rahoitukseen BKTL-osuutensa suhteessa. Suomen osuus maksukorjauksen rahoituksesta on noin 130 miljoonaa euroa vuodessa vuoden 2020 hinnoin.

Valiokunta toteaa, että alkavalla rahoituskehyskaudella Suomen osuus maksukorjausten rahoituksesta jää huomattavasti pienemmäksi kuin edellisellä kaudella. Esimerkiksi edellisen rahoituskehyskauden viimeisenä vuonna 2020 Suomi maksoi eräille jäsenvaltioille myönnettyistä maksukorjauksista yhteensä yli 200 miljoonaa euroa. Tästä Ison-Britannian saama maksualennus lisäalennuksineen oli noin 155 miljoonaa euroa, ALV-varaan liittyvän alennuksen osuus noin 40 miljoonaa euroa, sekä BKTL-osuuteen tehtävästä vähennyksestä Suomen osuus oli noin 20 miljoonaa euroa. Maksukorjausten kokonaismäärä euroina siis pienenee, ja samalla maksukorjausjärjestelmä yksinkertaistuu, kun jatkossa korjaukset ovat ainoastaan ajallisesti ja määrältään rajattuja BKTL-perusteisia ns. könttäsomma-alennuksia.

Unionin talousarvion rahoittaminen

Unionin talousarvion rahoittaminen perustuu omiin varoihin, jotka jaetaan niin sanottuihin perinteisiin omiin varoihin sekä muihin omiin varoihin. Perinteiset omat varat muodostuvat maksuista ja palkkioista, yhteisestä tullitariffista ja muista tulleista kertyvistä maksuista, jotka ovat yhteisesti unionin vahvistamia kolmansien maiden kanssa käytävälle kaupalle. Muita omia varoja ovat ALV-vara ja bruttokansantuloon perustuva täydentävä vara.

ALV-varat. ALV-perusteisia omia varoja yksinkertaistetaan. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa muutosta on pidetty perusteltuna ja Suomen kannalta taloudellisesti edullisena. Uudet yksinkertaistetut ALV-varat pienentävät Suomen EU-maksuja koko rahoituskehyskaudella yhteensä noin 280 miljoonalla eurolla. Valiokunta puoltaa muutosta. Valiokunta yhtyy myös asiantuntijakuulemisessa esitettyyn huoleen siitä, että määrätymisperuste huomioi edelleen vain todellisen verokertymän ja on siksi suosiollinen maille, joissa arvonlisäveron kiertäminen on yleistä.

Kierrättämättömään muovipakkausjätteeseen perustuva kansallinen maksuosuus. Kierrättämättömään muovipakkausjätteeseen perustuva oma vara on uusi jäsenmaksuosuus, joka maksetaan kansallisesta talousarviosta. Maksuosuus ei ole kuluttajille taikka pakkausten tuottajille tai maahantuojille kohdistettu vero taikka maksu. Uusi muovi-vara on Suomelle taloudellisesti edulli-

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

nen, ja sen on arvioitu alentavan Suomen EU-maksuja koko rahoituskehyskaudella noin 220 miljoonaa euroa eli noin 30 miljoonaa euroa vuodessa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa uuteen muovi-varaan on suhtauduttu pääosin myönteisesti. Muovi-varan määräytyminen pakkausjätteitä koskevan raportoinnin perusteella edellyttää pakkaustilastoinnilta nykyistä parempaa luotettavuutta, tilastojen tarkistamista ja menetelmien yhdenmukaistamista jäsenvaltioiden välillä. Täten valiokunta pitää tärkeänä, että tilastotietojen laatua ja valvontaa kehitetään jatkossa niin kansallisesti kuin EU:n tasolla. Samoin toimivaltaiselle viranomaiselle on taattava riittävät resurssit luotettavaan tilastointiin.

Muovi-vara kannustaa muovipakkausjätteen kierrättämiseen, mitä voidaan pitää kannatettavana. Korkea kierrätysaste voi kuitenkin johtaa myös likaisten ja haitallisia aineita sisältävien muovien kierrättämiseen tai eri muovilaatujen sekoittamiseen keskenään, minkä seurauksena saadaan alempiarvoisia tuotteita, joille ei ole kysyntää ja joita on käytöstä poistamisen jälkeen vaikea kierrättää materiaalina. Tämän vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että korkealaatuista kierrätystä ja haitallisten aineiden saamista pois kierrosta edistetään eri keinoin. Samoin on kannatettavaa, että muovin kierrätyksen lisäämisen ohella tavoitteena on muovipakkausjätteen kokonaismäärän vähentäminen, sillä kierrättämätön muovipakkausjäte määräytyy uudella laskentamenetelmällä, jossa muovi-varan suuruuteen vaikuttaa kierrätysasteen lisäksi myös muovipakkausjätteen kokonaismäärä.

Uudet omat varat elpymisvälineen rahoittajana. Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission välinen toimielinten sopimus talousarvioyhteistyöstä sisältää suunnitelman uusien omien varojen käyttöönotosta. Niillä on tarkoitus rahoittaa elpymisvälineen lainojen takaisinmaksua.

Uusia omia varoja koskevien etenemissuunnitelmien mukaan komission tulisi antaa kesäkuuhun 2021 mennessä ehdotukset uusiksi varoiksi, jotka liittyvät hiilidioksidipäästöjen tullimekaniikkiin, digitaaliveroon ja uudistettuun ehdotukseen päästökaupan huutokauppatuloista mahdollisesti laajennettuna lento- ja meriliikenteeseen. Mahdollinen käyttöönotto tapahtuisi 1.1.2023 alkaen. Lisäksi suunnitelman mukaan komission tulisi antaa kesäkuuhun 2024 mennessä ehdotukset, jotka voisivat liittyä rahoitustransaktioveroon, yrityssectorille suunnattavaan maksuun tai uuteen yhteiseen yhdistettyyn yhteisöveropohjaan. Näiltä osin mahdollinen käyttöönotto tapahtuisi 1.1.2026.

Valiokunta toteaa, ettei esitys sisällä muovi-varaa lukuun ottamatta konkreettisia ehdotuksia uusista omista varoista. Tämän vuoksi valiokunta käsittelee suunniteltuja uusia omia varoja tässä vaiheessa vain yleisellä tasolla. Valiokunta muodostaa lopullisen kantansa ehdotuksiin uusista omista varoista vasta sen jälkeen, kun niitä koskevat ehdotukset on annettu. Valiokunta myös edellyttää, että ehdotuksiin on laadittu kattavat ja riittävät vaikutusarviot. Vaikutusarvioinnissa on huomioitava muun muassa ehdotuksen vaikutukset Suomen verotuottoihin ja kilpailukykyyn.

Valiokunta korostaa, että uusien omien varojen tulee edistää verotuksen oikeudenmukaisuutta ja vahvistaa EU:n taseisia toimia veropetosten ja veronkierron torjumiseksi. Valiokunnan käsityksen mukaan uudet omat varat olisivat perusteltuja tilanteissa, joissa veroa tai maksua ei voida tehokkaasti kerätä minkään yksittäisen jäsenvaltion toimesta.

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

EU:n tasoisia ratkaisuja arvioitaessa on myös huomioitava OECD:n piirissä tapahtuva valmistelu, jotta ehdotukset eivät tarpeettomasti heikennä EU:n tai Suomen kilpailukykyä. Tämä korostuu muun muassa digitaaliveron ja rahoitustransaktioveron valmistelussa, minkä osalta globaalia ratkaisua on pidetty valiokunnan asiantuntijakuulemisessa EU:n tasolla toteutettavaa veroa parempana. Digitaaliveron luonteesta riippuen EU-tasoisien ratkaisun heikkoutena voisi olla se, että veron ulkopuolelle jäisivät esimerkiksi Yhdysvalloista tai Kiinasta toimivat digitaalista liiketoimintaa harjoittavat yritykset. EU-tason rahoitustransaktiovero saattaa puolestaan siirtää veron kohteena olevan kaupankäynnin osittain EU:n ulkopuolisille markkinoille. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi osallistuu aktiivisesti sekä kansainväliseen että EU:n tasolla tapahtuvaan verotuksen kehittämistyöhön, jonka tarkoituksena on rajoittaa aggressiivisesta verosuunnittelusta sekä valtioiden välisestä verokilpailusta johtuvaa yhteisöveron rapautumista.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on nostettu esille myös huoli yhteisen yhdistetyn veropohjan (Common consolidated corporate tax base, CCCTB) mahdollisista haitallisista vaikutuksista. Suomen osalta CCCTB-malliin sisältyvä veropohjan uudelleenjakaminen jäsenvaltioiden välillä saattaisi johtaa veropohjan ja verotuottojen menetyksiin ainakin komission ehdotukseen sisältyvien allokatiokriteerien perusteella. Kriteereinä on huomioitu aineelliset varat, myynti, henkilökunnan ja palkkojen määrä. Suomelle tärkeää aineetonta oikeutta ei huomioida kriteereissä. Täten valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi osallistuu aktiivisesti yhteisöveropohjan jakokaavan muuttamiseen. Jos osa veropohjasta jaettaisiin jatkossa EU:n omiksi varoiksi, suomalaisten konsernien verorasitus saattaisi nousta veropohjan siirtyessä verotettavaksi korkeamman verokannan jäsenvaltioihin. Täten valiokunta suhtautuu erittäin varauksellisesti CCCTB:n hyödyntämiseen osana omien varojen kokonaisuutta, mutta suhtautuu tätä myönteisemmin yhteisöveron laskentasäännösten yhdenmukaistamiseen (Common corporate tax base, CCTB). Asiantuntijakuulemisessa on huomautettu, ettei CCCTB:n hyödyntäminen osana omien varojen kokonaisuutta ole mahdollista ilman, että hanke toteutetaan kokonaisuudessaan sekä yhteisöveron laskentasäännösten yhdenmukaistamisen (CCTB) että veropohjien uudelleenjaon osalta (CCCTB).

Valiokunta käsittelee lopuksi verotusta koskevaa päätöksentekoa. Valiokunnan mielestä määränemmistö päätöksenteon käyttöönottoa on mahdollista harkita poikkeuksellisesti harmaan talouden, haitallisen verokilpailun, veronkierron ja veropetosten torjumiseksi rajatuissa kokonaisuuksissa, esimerkiksi koskien jäsenvaltioiden välistä tietojenvaihtoa ja muuta hallinnollista yhteistyötä. Valiokunta kuitenkin korostaa, että verotusta koskevat säännökset annetaan välillisten verojen osalta SEUT 113 artiklan mukaisesti, joka edellyttää jäsenvaltioiden yksimielisyyttä. Lisäksi uudet omat varat otetaan käyttöön omien varojen päätöksentekomenettelyn mukaisesti, mikä niin ikään edellyttää jäsenvaltioiden yksimielisyyttä. Täten myös päätökset EU:n omista varoista tulee säilyttää yksimielisen päätöksenteon piirissä.

Elpymisväline

Elpymisväline on poikkeuksellinen ja kertaluontoinen toimenpide, jonka hyväksymistä valiokunta pitää perusteltuna osana omien varojen kokonaisuutta.

Elpymissuunnitelma laadittiin tilanteessa, jossa koronavirusepidemia oli ajanut talouden maailmanlaajuiseen taantumaa. Tämä lisäsi riskiä finanssimarkkinoiden kriisiytymiseen, kun jo ennestään pahoin velkaantuneiden maiden lainansaannin pelättiin vaikeutuvan. Velkaantuneiden

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

den maiden valtionlainojen korkojen nousu ja sitä myötä niiden pankkien ajautuminen ongelmiin olisivat heijastuneet nopeasti kaikkiin EU-maihin. Pahimmillaan tilanne olisi saattanut edetä kohti valtioiden maksukyvyttömyyttä ja laajentuessaan johtaa eurokriisin kaltaiseen tai vielä sitä vakavampaan taantumahan.

Elpymisvälinettä koskevat ratkaisut vähensivät tätä riskiä. Mikäli yhteisiin toimiin ei olisi ryhdytty, EU:n talouden epävakaus olisi saattanut kasvaa, jolloin myös riski syventyneestä investointilamasta ja EU-alueen talouden kriisiytymisestä olisi lisääntynyt. Tällöin Suomen menetykset saattaisivat olla tuntuvasti suurempia kuin elpymisvälineeseen liittyvä rahoitusosuus.

Käytännössä on luonnollisesti mahdoton tietää, kuinka vakavasti EU:n talous olisi kriisiytynyt ilman tukipakettia, mutta elvytyspaketilla ja myös EKP:n osto-ohjelmalla pystyttiin joka tapauksessa rauhoittamaan markkinat ja pienentämään riskiä EU-maiden ongelmista velkamarkkinoilla. Elpymisrahastoratkaisu on myös parantanut velkaantuneimpien maiden talouskehitystä koskevia odotuksia, ja muun muassa korot ovat alentuneet suhteessa Saksan korkoihin.

Muun muassa Suomi on paketin nettomaksaja, mutta valiokunnan mielestä elpymispaketista pois jääminen ei ole Suomen edun mukaista, sillä yhdenkin maan poisjäänti saattaa johtaa hankkeen kariutumiseen. Tällöin syvän kriisin todennäköisyys olisi suuri ja sen myötä Suomen todennäköinen taloudellinen menetys olisi merkittävä. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että muut elpymisrahastoon kriittisesti suhtautuneet maat eivät olleet halukkaita kaatamaan ratkaisua, vaikka rahoitusratkaisu ei ole optimaalinen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on myös pidetty mahdollisena, että Suomen poisjäänti elvytysrahastosta ei välttämättä kaataisi pakettia. Näin Suomi voisi saavuttaa kansallisen tason päätöksillä vähintään saman tai jopa suuremman mittaluokan tuloksen kuin EU:n kautta tulevan rahoituksen avulla.

Valiokunta yhtyy hallituksen arvioon ja katsoo, että tällainen ratkaisu veisi tuntuvasti maamme poliittista pääomaa. Se saattaisi tulla jatkossa tätä ratkaisua kalliimmaksi, jos Suomi ei saisi omille kannoilleen enää tukea päätettäessä asioista, joissa ei vaadita yksimielisyyttä. Erityiskohtelun vaatiminen heikentäisi myös Suomen mahdollisuuksia saada tukea tilanteessa, jossa se itse kohtaa isoja taloudellisia tai muita sokkeja.

Valiokunta kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että EU ei ole vain maksu-unioni, vaan myös poliittinen yhteisö, jossa solidaarisuus vaikuttaa EU:n luotettavuuteen muun maailman ja rahoitusmarkkinoiden silmissä. Elpymisrahaston puutteista ja ongelmista huolimatta Suomella on edellä kuvatun mukaisesti myös taloudellinen intressi olla mukana ehdotetun kaltaisessa järjestelyssä, sillä Suomi on avoin, vientivetoinen, pieni talous, jolla on tiivis taloudellinen kohtalonyhteys muun Euroopan kanssa.

Elpymisvälineen lainojen takaisinmaksu lisää Suomen EU-jäsenyyden kustannuksia vuosittain noin 210 milj. eurolla, jos lainoja lyhennetään tasaisesti aina vuoteen 2058 asti. Tästä noin 40 prosenttia on Suomen avustusosuuden takaisinmaksua. Näitä kustannuksia voidaan peilata muun muassa siihen kokonaisuhyötyyn, jonka EU-jäsenyys ja esimerkiksi pääsy sisämarkkinoille Suomelle kokonaisuutena tuottaa. Hallituksen esityksen mukaan Oxford Economics arvioi keväällä

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

2019 laatimassaan katsauksessa EU-jäsenyyden vaikutuksia Suomen makrotalouteen. Sen mukaan EU-jäsenyyden arvioidaan lisänneen esimerkiksi Suomen kokonaiskauppaa 9—26 prosenttia, mikä vastaa 16—47 mrd. euroa vuonna 2017. EU- ja EMU-jäsenyyden arvioidaan puolestaan kasvattaneen suoria ulkomaisia sijoituksia Suomeen yhteensä yli 30 mrd. eurolla vuodesta 1995 alkaen.

Edellä mainittua taustaa vasten osallistuminen elvytyspaketin kustannuksiin ei sanottavasti heikennä EU-jäsenyyden tuomia taloudellisia hyötyjä.

Kertaluonteisuus, varojen käyttö. Ratkaisu on poikkeuksellinen, kertaluonteinen ja omien varojen enimmäismäärien kasvattaminen väliaikaista, mikä oli eräs Suomen keskeinen neuvottelutavoite. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on kuitenkin pidetty mahdollisena, että EU:n oman velan mahdollisuutta koskeva uusi tulkinta lisää todennäköisyyttä turvautua uudelleen samantapaiseen ratkaisuun ja että unioni on samalla ottamassa askeleen kohti pysyvää unionitason finanssipolitiikkaa.

Valiokunnan mielestä elpymispaketin toteutuminen ei sinänsä luo fiskaaliunionia, mutta esimerkiksi tulonsiirrot ilman tiukkaa ehdollisuutta saattavat vähentää tarvetta talouden rakenteiden parantamiseen. Myös yhteinen velka saattaa lisätä riskiä unionin julkisten talouksien yhteenlasketusta velkaantumisesta tavalla, joka voi pitkän päälle lisätä unionin kriisialttiutta. Erillisen elpymispaketin vaihtoehtona olisi ollut tukeutuminen eurokriisin aikana luotuihin rahoitusinstrumentteihin, mutta jäsenmaiden iso enemmistö ei tukenut tätä ratkaisua muun muassa siitä syystä, että kriisi ei aiheutunut minkään maan huonosta talouspolitiikasta.

Valiokunta toteaa, että vastaavanlaiset päätökset edellyttävät jatkossakin yksimielisyyttä. Yhteisestä politiikasta päätetään edelleen olemassa olevien instituutioiden puitteissa, eikä tässä yhteydessä luoda uusia instituutioita EU-tason finanssipolitiikan toteuttamiseksi. Suomen kaltaisen pienen jäsenmaan kannalta on välttämätöntä, että näistä periaatteista pidetään kiinni myös tulevaisissa ratkaisussa ja ettei ratkaisu myöskään toimi millään tavalla ennakkotapauksena tulevassa päätöksenteossa. Suomen ei myöskään tule puoltaa sellaisia järjestelyjä, joissa on vaikeasti ennakoitavia taloudellisen yhteisvastuun piirteitä.

Järjestelyn hyväksyttävyyden kannalta on välttämätöntä, että se vastaa tarkoitustaan ja saavuttaa sille asetetut tavoitteet. Siksi EU:ssa on varmistettava ja tehokkaasti valvottava, että jäsenmaat käyttävät varat sekä EU:n että kansallisten kriteerien mukaisesti vaikuttavasti, kestävästi ja läpinäkyvästi. Jäsenmaiden tulee samalla sitoutua tekemään rakenneuudistuksia oman julkisen taloutensa kestävyuden parantamiseksi ja julkisen velkansa kasvun pysäyttämiseksi. Valiokunta pitää välttämättömänä myös oikeusvaltioperiaatteen johdonmukaista noudattamista. Tuen tehokas ja kriteereitä vastaava käyttö vähentää osaltaan vastikkeettomaan tai ehdoiltaan huomattavan edulliseen tukeen liittyvää moraalikadon riskiä.

Jotta rahoitus jäisi aidosti ainutkertaiseksi, sen rinnalla on vahvistettava Euroopan ja euron kriisinsietokykyä sekä kehitettävä valtioille hallitumpi ja helpommin ennakoitava velkajärjestely.

Varojen käyttö Suomessa. Elpymispaketin tuoma rahoitus kohdistetaan Suomen kestäväen kasvun ohjelman rahoittamiseen, jonka päälinjoja on tarkasteltu valtioneuvoston selonteossa (VNS

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

6/2020 vp). Kuten valtiovarainvaliokunta on edellä mainitusta selonteosta antamassaan mietinnössä (VaVM 1/2021 vp) todennut, elpymisvälinettä koskeva ratkaisu ei ole Suomen kannalta paras mahdollinen, mutta sen vaikutuksia ei voida arvioida pelkästään maksuosuuden kautta. Olennaista on, miten tehokkaasti rahoitus käytetään, kuinka hyvin onnistumme uuden kasvun ja pitkän aikavälin kasvupotentiaalin luomisessa ja miten Suomi pystyy uusilla innovaatioillaan edistämään pärjäämistään kansainvälisessä kilpailussa. Suomen kannalta on myös tärkeää, miten muut maat käyttävät elpymisvälineen varoja ja millaista yhteistyötä se synnyttää, sillä EU-maiden yhtäaikainen ja samansuuntainen elvytys lisää toimien vaikuttavuutta ja kasvun edellytyksiä kaikissa jäsenmaissa. Samalla on varmistettava, ettei Suomen suhteellinen kilpailuasema heikkenne tilanteessa, jossa myös kilpailijamaat tehostavat toimintaansa elvytysrahoituksen avulla.

Parhaimmillaan elpymispaketti kasvattaa lyhyellä aikavälillä kysyntää ja toimii katalysaattorina investoinneille ja pitkän aikavälin kasvun tarvitsemille uudistuksille. Elpymisrahaston varat voivat näin toimia vipuna suomalaisille kasvuyrityksille ja niiden uusille avauksille, joilla edistetään vihreää siirtymää ja digitaalisia toimintatapoja ja jotka olisivat jääneet muutoin tässä vaiheessa toteuttamatta.

Edellä todettuun viitaten valiokunta on tyytyväinen hallituksen laatimaan alustavaan elpymis- ja palautumissuunnitelmaan, joka on toimitettu komissiolle 15.3.2021. Siinä eräs keskeinen kriteeri hankekokonaisuuksien priorisoinnissa on yksityisten investointien vauhdittaminen ja vivutus. Hallituksen alustavan arvion mukaan ohjelma saisi liikkeelle yli 3 mrd. euron edestä yksityisiä investointeja, jolloin ohjelman saama kokonaisvaikutus talouteen olisi yli 5 mrd. euroa.

Ajoitus. Jotta elpymispaketilla saadaan aikaan elvytystä, elvytyshankkeet on toteutettava silloin, kun työttömyyttä ja muuta voimavarojen vajaakäyttöä esiintyy. Kriisin väistyessä talouden kasvu saattaa olla varsin nopeaa, jolloin elvytyspaketilla ei enää saavuteta alkuperäisiä tavoitteita. Vaikka suhdanteiden ajoittuminen voi eriytyä jäsenvaltioiden välillä huomattavasti, on syytä kiirehtiä toimien käynnistämistä ja välttää tilanne, jossa avustusten myöntäminen painottuu noususuhdanteeseen.

Lopuksi. Elpymispaketti tukee jäsenmaiden talouksien toipumista koronakriisistä, mutta se ei poista julkistalouksien ongelmien juurisyytä eikä siten laajamittaisenkaan rahoituskriisin uhkaa pitkällä aikavälillä. Valiokunta pitää siksi välttämättömänä EU-maiden talouden pidemmän aikavälin kestävyysvahvistamista ja jäsenmaiden omaa vastuuta talous- ja finanssipolitiikkansa hoidossa. EU-maissa ja euroalueella jo ennen covid-19-pandemiaa olleisiin talousongelmiin tulee löytää ratkaisuja, joilla kannustetaan jäsenmaita vahvistamaan oman taloutensa rakenteita EU:n velkakestävyysvarmistamiseksi ja joilla vahvistetaan kestävä talouspolitiikan edellytyksiä pitkällä aikavälillä. On myös edistettävä velkajärjestelymekanismin luomista Euroopan vakausmekanismin yhteyteen.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös vakaus- ja kasvusopimuksen yleisen poikkeuslausekkeen soveltamiseen ja missä olosuhteissa sen voimassaolo voitaisiin päättää. Euroopan komission aloitteesta keväällä 2020 otettiin käyttöön vakaus- ja kasvusopimuksen yleinen poikkeuslauseke, jonka perusteella jäsenvaltiot voivat poiketa tilapäisesti EU:n asettamista budjettivaatimuksista edellyttäen, että tämä ei vaaranna julkistalouden keskipitkän aikavälin kestävyttä. Komissio on 3.3.2021 julkaisemassaan tiedonannossa (E 23/2021 vp) arvioinut, että yleisen poikkeuslausek-

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

keen soveltamista jatkettaisiin vielä vuonna 2022 ja että sen voimassaolo päättyisi vuonna 2023. Komissio toteaa tekevänsä asiasta kevään talousennusteen pohjalta kokonaisarvion toukokuussa 2021.

Poikkeuslausekkeen soveltaminen on valiokunnan mielestä edelleen perusteltua, mutta akuutin kriisin väistyttyä on ratkaistava, miten vakaus- ja kasvusopimusta ja muita EU:n finanssipoliittisia sääntöjä jatkossa noudatetaan ja tarvittaessa uudistetaan.

Suomen enimmäisvastuiden määrä ja niihin liittyvät riskit

Suomen maksut Euroopan unionille ovat olleet viime vuosina keskimäärin noin 2 mrd. euroa. Rahoituskehyskaudella 2021—2027 maksujen arvioidaan olevan keskimäärin 2,6 mrd. euroa (käyvin hinnoin) vuodessa. Omien varojen päätöksen maksuosuuden vuotuisen enimmäismäärän nostaminen 1,20 prosentista 1,40 prosenttiin kaikkien jäsenvaltioiden yhteenlasketusta BKTL:stä nostaa vuoden 2018 hinnoin arvioituna Suomen laskennallisen vuotuisen enimmäisvastuun nykyisen kauden 2,6 mrd. eurosta reiluun 3 mrd. euroon.

Suomen laskennallinen maksuosuus 390 mrd. euron elpymisvälineen menojen lainaosuudesta on arviolta noin 6,6 mrd. euroa (vuoden 2018 hinnoin). Tämän 390 mrd. euron pääoman takaisinmaksu lisää vuodesta 2028 alkavilla myöhemmillä rahoituskehyskausilla Suomen maksuja noin 210—500 milj. euroa vuodessa riippuen lainan pääoman takaisinmaksuajan pituudesta. Lisäksi koroista aiheutuvat menot nostavat Suomen EU-maksuja arviolta joitakin kymmeniä miljoonia euroja vuodessa.

Jäsenvaltioilla on lisäksi ns. toissijaisia taloudellisia vastuita. Esimerkiksi mahdollinen vastuu elpymisvälineen 360 mrd. euron lainamuotoisesta tuesta voisi toteutua tilanteessa, jossa jokin jäsenmaa ei hoida omaa vastuutaan sille myönnetystä lainasta. Suomen laskennallinen vastuu tästä lainamuotoisesta tuesta on yhteensä noin 6,1 mrd. euroa.

Jos jokin jäsenvaltio laiminlöisi maksujaan unionille ja komissio pyytäisi jäsenvaltioilta käteisvaroja unionin 750 mrd. euron lainan täyttämiseksi, olisi lisäpyyntöjen kokonaismäärä rajoitettu BKTL-perusteiseen 0,6 prosentin suhteelliseen osuuteen omien varojen enimmäismäärän poikkeuksellisesta kasvattamisesta. Suomen suurin vuotuinen lisäpyyntöjen enimmäismäärä olisi tällöin noin 1,4 mrd. euroa.

Maksunsa laiminlyönyt jäsenvaltio ei kuitenkaan vapaudu maksuveloitteestaan. Omien varojen päätöksen 9 artiklaan otetut säädökset jäsenvaltioiden velvoitteista 750 mrd. euron lainanoton hoitamiseksi toisaalta varmistavat unionin mahdollisuudet hoitaa lainavelvoitteensa, mutta samalla ne turvaavat jäsenvaltioiden keskinäiset vastuut. Mahdollinen väliaikainen käteisvarojen antaminen kompensoidaan näin ollen viipymättä unionin talousarviota koskevan soveltavan oikaisukehyksen mukaisesti.

Valiokunta korostaa, että komission on ryhdyttävä välittömästi tarvittaviin toimenpiteisiin laiminlyötyjen maksujen perimiseksi ja huolehdittava siitä, että lisämaksuosuuksia suorittaneiden jäsenvaltioiden maksuosuudet palautuvat oikealle tasolle. Tähän liittyvä sanktiomekanismi on

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

varsin tiukka, mikä on edesauttanut sitä, että jäsenvaltiot ovat tähän saakka hoitaneet rahoitukset velvoitteensa ajallaan.

Valiokunta on tyytyväinen, että omien varojen päätöksessä enimmäisvastuut ovat täsmentyneet ja ne ovat aiempaa tarkkarajaisempia. Myös mahdolliset uudet omat varat voivat vähentää Suomen kansallisia EU-maksuja. Niiden toteutumismahdollisuuksia ja määriä arvioidaan myöhemmin annettavissa kirjelmissä ja esityksissä.

Valiokunta painottaa kuitenkin hallituksen esityksen mukaisesti, että Suomen mahdolliset vastuut ovat merkittäviä. On mahdotonta sanoa etukäteen, missä Suomen velkakestävyuden raja kulkee, mutta suuruusluokkaa arvioitaessa voidaan todeta, että jos kotimaisia tai EU-tasoisia vastuita realisoituisi kymmeniä miljardeja euroja lyhyellä aikavälillä, valtio joutuisi varsin haastavaan tilanteeseen. Valtioneuvosto arvioi kuitenkin riskiskenaarioiden realisoitumisen todennäköisyyden pieneksi. Vastuita arvioitaessa on myös tarpeen ottaa huomioon Suomelle unionin jäsenyydestä kertyvät positiiviset vaikutukset.

Eduskunnan suostumus ja ehdotuksen käsittelyjärjestys

Euroopan unionin omia varoja koskevat päätökset tehdään Euroopan unionin perustamissopimuksen 311 artiklan 3 kohdan ja Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen 106 a artiklan nojalla. Neuvosto hyväksyy erityistä lainsäätämisyjärjestystä noudattaen ja Euroopan parlamenttia kuultuaan yksimielisesti päätöksen, jossa vahvistetaan unionin omien varojen järjestelmää koskevat säännökset. Tämä päätös tulee voimaan, kun kaikki jäsenvaltiot ovat hyväksyneet sen valtiosääntönsä asettamien vaatimusten mukaisesti.

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan suostumuksen.

Neuvoston päätös on rinnastettu sellaiseen kansainväliseen velvoitteeseen, joka edellyttää eduskunnan suostumusta. Lisäksi perustuslakivaliokunta on jo aiemmin linjannut, että muusta syystä eduskunnan hyväksymistä edellyttävinä on pidetty sellaisia kansainvälisiä velvoitteita, joilla on eduskunnan budjettivaltaa sitovia vaikutuksia. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan (Pe-VL 14/2021 vp), että myös nyt on kyse eduskunnan budjettivaltaa koskevasta velvoitteesta, jonka hyväksyminen edellyttää perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunnan suostumusta.

Mitä tulee käsittelyjärjestykseen, perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaan kansainvälisen velvoitteen tai sen irtisanomisen hyväksymisestä päätetään äänen enemmistöllä. Päätökseen tarvitaan kuitenkin kaksi kolmasosaa annetuista äänistä, jos ehdotus velvoitteen hyväksymisestä koskee muun muassa perustuslakia tai Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivallan siirtoa Euroopan unionille.

Perustuslakivaliokunta on edellä mainitussa lausunnossaan arvioinut, koskeeko ehdotus perustuslakia tai Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivallan siirtoa Euroopan unionil-

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

le ja onko hallituksen esityksen mukainen ehdotus hyväksyttävä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että nyt arvioitavassa kokonaisuudessa poiketaan kansallisen perustuslain kannalta merkityksellisellä tavalla vakiintuneista Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 310 ja 125 artiklassa säädetyistä unionin taloudenhoidon periaatteista. Asiassa tehtävät merkittävät uudet tulkinnat muuttavat unionin keskeisiä toimintaperiaatteita tavalla, jonka voidaan ajatella asiallisesti rinnastuvan siihen, että EU:n sekundäärilainsäädäntöön sisällytetään perussopimuksissa määriteltyihin velvoitteisiin nähden merkittäviä uusia menetteilyjä tai elementtejä, joita Suomi ei ole hyväksynyt perussopimusten voimaansaattamisen yhteydessä. Perustuslakivaliokunnan arvion mukaan kyseessä on siten merkittävään toimivallan siirtoon Euroopan unionille tosiasiallisesti rinnastuva järjestely, ja sitä koskeva ehdotus on eduskunnassa hyväksyttävä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Valtiovarainvaliokunta puoltaa omien varojen järjestelmästä annetun neuvoston päätöksen hyväksymistä ja edellä mainittuun perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten toteaa, että eduskunnan suostumuksen antamisesta päätetään kahden kolmasosan enemmistöllä. Lisäksi valiokunta ehdottaa kahdeksan lausuman hyväksymistä. (*Valiokunnan lausumaehdotukset 1–8*)

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 260/2020 vp tarkoitetun neuvoston päätöksen.

Neuvoston päätös on hyväksyttävä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Eduskunta hyväksyy kahdeksan lausumaa. (Valiokunnan lausumaehdotukset)

Valiokunnan lausumaehdotukset

- Eduskunta edellyttää, että elpymisväline pidetään poikkeuksellisena ja kertaluonteisena ratkaisuna, järjestely ei toimi ennakkotapauksena eikä Suomi hyväksy vastaavan järjestelyn toistamista tai muuttamista pysyväisluonteiseksi.*
- Eduskunta edellyttää, että Suomi edistää Euroopan yhteisen velkajärjestelymekanismin ja sen edellyttämien sääntöjen käyttöönottoa sekä perussopimuksen no bail out -periaatteen noudattamista. Suomi edellyttää jokaisen jäsenmaan vastuuta omista veloistaan siten, että luottomarkkinoilla määräytyvä riskilisa ylläpitää julkisen talouden kurinalaisuutta ja riskien vähentämistä.*

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

3. *Eduskunta edellyttää, että Suomi ei sitoudu toimiin, jotka muokkaavat Euroopan unionia epäsymmetrisen tulonsiirtounionin suuntaan. Suomi edellyttää järjestelyjä, joissa vastuu ja valta velan ottamisesta ja hoitamisesta ovat samoissa käsissä eivätkä eriydy aiheuttaen moraalikatoa ja lisäksi ylivelkaantumisen riskiä. Suomi ei hyväksy järjestelyjä, jotka heikentävät jäsenvaltioiden kannustimia julkistalouksiensa tervehdyttämiseen ja kasvattavat rahoitus- ja makrovakausriskejä Euroopassa.*
4. *Eduskunta edellyttää, että käsiteltäessä jäsenmaiden kansallisia elpymissuunnitelmia Suomi pitää kiinni ehdollisuudesta ja julkisen talouden tervehdyttämisestä kaikkien jäsenmaiden kohdalla, ei hyväksy varojen myöntämistä ilman uskottavia julkisia talouksia tervehdyttäviä rakenteellisia uudistuksia ja edellyttää, että varojen maksatuksen ehtona on sitoutuminen oikeusvaltioperiaatteeseen.*
5. *Eduskunta edellyttää, että Suomen kestävän kasvun ohjelman mukaisesti saatavat varat keskitetään vaikuttaviksi kokonaisuuksiksi sekä elpymistä että pitkän aikavälin kasvua tukeviin tarkoituksiin, erityisesti tutkimus- ja kehitystoimintaan ja osaamistason nostamiseen.*
6. *Eduskunta edellyttää, että Suomi noudattaa vakiintuneita veropoliittisia kantojaan eikä hyväksy Suomelle haitallisia ylikansallisia veroja.*
7. *Eduskunta edellyttää, että Euroopan unionin uusien varojen järjestelmän kehittäminen ei johda Suomen kokonaisveroasteen nousuun.*
8. *Eduskunta edellyttää, että Suomi vaikuttaa EU:n talouspolitiikan linjaan rakentamalla tehokasta yhteistyötä sellaisten jäsenvaltioiden kanssa, jotka jakavat eduskunnan EU:n talouspolitiikalle asettamat tavoitteet.*

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp

Helsingissä 5.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd
varapuheenjohtaja Arto Pirttilahti kesk
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Inka Hopsu vihr (osittain)
jäsen Heli Järvinen vihr
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Jari Koskela ps (osittain)
jäsen Merja Kyllönen
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Matias Marttinen kok
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Pia Viitanen sd
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Sari Essayah kd
varajäsen Mari Holopainen vihr
varajäsen Riitta Mäkinen sd
varajäsen Juha Pylväs kesk
varajäsen Lulu Ranne ps
varajäsen Jussi Wihonen ps (osittain)

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko
valiokuntaneuvos Mari Nuutila
valiokuntaneuvos Ilkka Lahti

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp
Vastalause 1 /ps

Vastalause 1 /ps

Perustelut

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi omien varojen järjestelmästä annetun päätöksen, joka sisältää EU:n monivuotisen rahoituskehysten (MFF) sekä EU:n elvytyspaketin. Omien varojen päätös sisältää unionin talousarvion rahoittamisen perusteet vuosille 2021—2027. Vuoden 2018 hinnoin kokonaisrahoitus on yhteensä 1 087 miljardia euroa. Hintakorjausmekanismeissa sovelletaan 2 prosentin deflaatiokerrointa, mikä kasvattaa elpymispaketin arvoa todennäköistä inflaatiokehitystä nopeammin.

Omien varojen päätökseen sisältyy myös 750 miljardin euron lainanottovaltuus elpymisvälineen rahoittamiseksi, mikä lisää Suomen jäsenmaksuja noin 210 miljoonalla eurolla vuoteen 2058 asti.

Pakettia kutsutaan monissa eri yhteyksissä poikkeukselliseksi, kertaluonteiseksi ja tarkkarajaiseksi. Perussuomalaisten mielestä se ei ole mitään näistä. Paketin kerrotaan myös elvyttävän koko EU:n taloutta ja siten olevan hyvä myös Suomen taloudelle. Mielestämme paketti ei elvytä Suomen taloutta, vaan pikemminkin se on taloudellemme haitallinen. Paketti johtaa tulonsiirtoja velkaunioniin ja pahimmillaan luo jäsenmaille insenttiivin velkaantua lisää.

Suomen EU-jäsenmaksut kasvavat, koska hallitus epäonnistui neuvotteluissa

Suomen osuus EU:n monivuotisesta rahoituskehyksestä on noin 16,7 miljardia euroa. Vuosittaiset EU-jäsenmaksut ovat keskimäärin 2,6 miljardia euroa tulevalla rahoituskehyskaudella.

Aiemmasta rahoituskaudesta kasvua tulee noin 700 miljoonaa euroa. Kasvava jäsenmaksu johdetaan pääosin Ison-Britannian EU-erosta. Eron aiheuttama jäsenmaksutulon menetys olisi pitänyt kompensoida unionin menoja leikkaamalla. Suomen pitkäaikainen tavoite on ollut pienentää reaalista nettomaksuosuutta, ja näin ollen hallitus ei onnistunut neuvotteluissa. Perussuomalaisten mielestä tästä tavoitteesta olisi pitänyt pitää kiinni.

Odotettavissa on, että omien varojen järjestelmään tehtävät muutokset tulevat jatkossa joko nostamaan Suomen jäsenmaksuosuutta tai vastaavasti heikentämään Suomen verotuloja.

Suomi maksaa edelleen rikkaiden maiden jäsenmaksuja

Suomen osuus maksukorjauksista jää aiempia vuosia pienemmäksi, mutta on siitä huolimatta edelleen 130 miljoonaa euroa vuodessa. Nämä maksut menevät Alankomaiden, Itävallan, Ruotsin, Saksan ja Tanskan hyväksi. Suomi on maksanut ja neuvottelutuloksen mukaan edelleen maksaa järjestelmämuutoksesta huolimatta kohtuuttoman summan maksukorjausjärjestelmän mukaisia osuuksia kyseisille jäsenmaille. Hallituksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin maksukorjausjärjestelmästä luopumiseksi niin, että kunkin jäsenmaan maksuosuus määrätään todellisiin taloustietoihin perustuen.

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp
Vastalause 1 /ps

Unionin rahoituspohjan tiivistäminen lisäksi oikeudenmukaisuutta

EU:n budjettia rahoittavat perinteiset omien varojen lähteet ovat bruttokansantuloon ja arvonlisäveroon perustuvat varat. Kuten mietintö toteaa, ALV-pohjainen omavara suosii niitä maita, joissa arvonlisäveron kiertäminen on yleistä. Sama koskee myös BKTL-pohjaisia varoja. BKTL- ja ALV-tilastot tyypillisesti näyttävät todellisia arvoja pienempiä lukemia vähemmän kehittyneissä, matalamman kansantuotteen maissa. Omiin varoihin sisältyy siten tahattomasti sisäänrakennettuna maiden välinen tulonsiirtomekanismi. Tämä on järjestelmäominaisuus, joka johtuu yksinkertaistettuna siitä, että jäsenmaat ovat liian erilaisia.

On keskeistä ymmärtää se, että suunniteltaessa mahdollisia uusia omia varoja ymmärretään maiden erilaisuus. Uusiin omiin varoihin sisältyy huomattavia riskejä. Kenties parempi rahoitustapa EU:lle saattaisi olla se, että perinteisten omien varojen osalta parannetaan laskentatapoja ja tiivistetään veropohjia. Näin ollen EU:ssa jokainen jäsenmaa on velvoitettava varmistamaan ALV-kertymä ja bruttokansantulo todellisuutta vastaaviksi.

Muovi-vara on ainakin aluksi Suomelle edullinen

Muovi-vara ei ole Suomelle erityisen vahingollinen, sillä laskentatapa suosii muovia kierrättäviä maita. Muovi-varaan on määrätty helpotuksia köyhemmille EU-maille. Perussuomalaiset vastustaa perustelemattomia maksuhelpotuksia. Muovi-varan tarkoitus on kerätä EU:lle uusia omia varoja ja synnyttää positiivisia ympäristövaikutuksia, eikä toimia jälleen uutena maiden välisenä tulonsiirtomekanismina. Sinänsä uusi muovi-vara laskee Suomen vuosittaisia jäsenmaksuja noin 30 miljoonaa euroa.

Uudet omat varat uhkaavat pienentää Suomen verotuottoja

EU-komissio on esittänyt perustiedot vain muoviverosta eikä senkään osalta ole riittäviä arvioita vaikutuksista Suomen kilpailukykyyn, työllisyyteen eikä verotuottoon. Muiden uusien varojen, hiilitullimekanismin, digitaaliveron, uudistetun ehdotuksen mukaisen päästökaupan huutokauppatulon, rahoitustransaktioveron ja yhteisen yhdistetyn yhteisöveropohjan osalta kaikki alustavankin kannanmuodostuksen edellyttämät tiedot ja vaikutusarviot puuttuvat kokonaan. Vaikka uusien omien varojen jo nyt tiedossa olevat ongelmat saataisiinkin ratkaistua, on epäselvää, suosuisivatko kaikki jäsenmaat niiden käyttöönottoon. Elpymisvälineen rahoittamiseksi jäsenmaat joutuvat valitsemaan selvästi korkeampien jäsenmaksujen ja huonosti suunniteltujen uusien omien varojen väliltä.

Kesäkuussa 2021 mennessä annettavat uudet ehdotukset ovat hiilitulli, digitaalivero sekä päästökaupan laajentaminen. Digitaaliveron säätäminen pelkästään EU-alueelle sisältää riskejä ja jättää luonnollisesti suuret digijätit veron ulkopuolelle. Ratkaisuja tulisikin hakea OECD:n pilari 1 ja 2 -valmistelusta.

Kesäkuuhun 2024 mennessä komission tulisi antaa ehdotukset rahoitustransaktioverosta sekä uudesta yhdistetystä yhteisöveropohjasta. Kummatkin ehdotukset ovat ongelmallisia eri syistä. Rahoitustransaktiovero EU-laajuisena siirtäisi kaupankäynnin EU:n ulkopuolelle ja lisäisi kustannuksia. Luonnollisesti Suomi menettäisi kyseiset potentiaaliset fiskaaliset tulot. Yhdistetty yhteis-

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp
Vastalause 1 /ps

söveropohja puolestaan kasvattaisi suomalaisten konsernien verorasitusta, ja jakokriteerit pienentäisivät Suomen verotuottoja. Perussuomalaiset vastustavat kumpaakin ehdotusta.

Suomi toimii aktiivisesti sekä kansainvälisen että EU:n tasolla tapahtuvan verotuksen kehittämissä, jonka tarkoituksena on rajoittaa aggressiivisesta verosuunnittelusta sekä valtioiden välisestä verokilpailusta johtuvaa yhteisöveron rapautumista. Samalla tulee tehostaa veropetosten ja veronkierron torjuntaa.

Uudet omat varat tuovat EU:lle verotusoikeuden. Tämä hivuttaa EU:ta paisuvien menojen ja uusien verojen myötä kohti syvempää taloudellista liittovaltiota. EU:lle ei tule antaa uusia verotusoikeuksia. Yksimielisyysvaatimus on säilytettävä EU:n veropolitiikassa ja omista varoista päätettäessä. Luonnollisesti EU:lle myönnettävä verotusoikeus heikentäisi Suomen verotuottoja joko välillisesti tai välittömästi. Vaihtoehtoisesti Suomen jäsenmaksuosuus tulee nousemaan.

Kun huomataan vaikutusarvioiden puute ja uusiin omiin varoihin sisältyvät huomattavat riskit, muut vaihtoehdot EU:n rahoittamiseksi olisivat parempia. Perinteisten omien varojen osalta tulisi kehittää laskentatapoja ja tiivistää ALV-veropohjia.

Elpymisväline

Elpymisväline on koronan varjolla laadittu mekanismi, joka vastaa tavoitteiltaan ja osin muodoltaankin vuonna 2010 toteutettua Kreikan tukilainoitusta, vuonna 2011 toteutettua Euroopan rahoitusvakaussäilytystä ja vuonna 2012 toteutettua Euroopan vakaussäilytysmekanismia. Näissä Suomen vastuut ovat 10—15 mrd. euroa. Elpymisväline ei siten ole ainutkertainen. Se jatkaa menettelyä, joka hieman muunnettuna on helppo toteuttaa uudelleen. Sitä ei voi myöskään pitää väliaikaisena, koska sen toiminta-aika jatkuu aina vuoteen 2058 asti.

Ylivelkaantuneiden jäsenmaiden ja yhteisvaluutan pelastamiseen tähtää myös Euroopan keskuspankin velkakirjojen osto-ohjelma (yli 3 000 mrd. euroa), jossa Suomella on myös mittavat vastuut. Osto-ohjelma on pitänyt vuodesta 2015 alkaen keinotekoisesti korkoja matalalla ja rahamarkkinoita keveinä, mikä on mahdollistanut muun muassa Italian rajun velkaantumisen jatkumisen. Ylivelkaantumista ei ratkaista velkaa lisäämällä, vaan perusteellisilla rakenteellisilla uudistuksilla. Elvytysväline palkitsee heikosti taloutensa hoitaneita jäsenmaita ja asettaa hyvin hoitaneet maksajiksi. Näin kriisiä lykätään eteenpäin ja se tulee vastaan aiempaa pahempana.

Elpymisväline merkitsee EU:n muuttumista yhä vahvemmin tulonsiirto-, yhteisvelka- ja verouunioniksi ilman, että jäsenmaiden kansalaisten mielipidettä kysytään. Tämä on vakava loukkaus EU:n korostamaa demokratiaa ja avoimuutta vastaan.

Hallituksen ja asiantuntijoiden esittämät perustelut paketin välttämättömyydestä ovat epätarkkoja ja kyseenalaistettavissa. Vaikutusarvioita ei juuri ole. Elpymispaketin kasvua lisäävä vaikutus on VM:n muistiossa arvioitu erittäin pieneksi. Arvioiden puuttumisen perusteluksi on kerrottu, että niiden laatiminen on vaikeaa, ja maakohtaiset suunnitelmatkaan eivät ole valmiina. Eikö tämä nimenomaisesti ole perustelu toteuttaa elvytys kansallisella tasolla? Kansallisen tason elvyttäminen olisi Suomelle aidosti tarkkarajaisista ja todellisuudessa kohentaisi talouttamme.

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp Vastalause 1 /ps

Kun paketin maakohtaiset maksut ja saannot netotetaan, on ilmeistä, että elpymispaketti on tuloansiirtopaketti Välimeren kriisimaille ja Itä-Euroopan EU-skeptisille maille. Kyseessä ei siis todellisuudessa ole koronapaketti eikä elvytyspaketti vaan poliittista vakautta ostava paketti. Paketti voidaan myös tulkita nettomaksajamaiden myöntymiseksi nettosaajamaiden kiristykseen. Jos paketti ei toteudu, monen maan jatkaminen eurojäsenenä ja olemassa olevien velkojen kunnioittaminen saattaisivat vaarantua. Tämä tulkinta tarkoittaisi paketin lisäävän moraalikatkoa tarjoamalla palkinnon huonosta taloudenpidosta ja jopa suoranaisesti kiristyksestä, mihin ei missään nimessä tule suostua.

Elpymisvälineen nettomaksajana Suomi

Suomi on välineessä nettomaksaja. Suurimmat saajamaat eivät ole Suomelle tärkeitä kauppakumppaneita. Kilpailijamaiden rahoittaminen veronmaksajiemme kustannuksella johtaa maamme kilpailukyvyn heikkenemiseen. Hylkäämällä elpymisvälineen voimme käyttää muille aiottuja varoja oman maamme kilpailukyvyn parantamiseen, velkaantuva taloutemme vahvistuu, työllisyys paranee ja hyvinvointi elpyy.

Vastikkeettoman rahan jakaminen on väärin, sillä se kasvattaa moraalikatkoa. Ongelmiin ajautuneiden maiden tulisi ensisijaisesti hyödyntää olemassa olevia tukimekanismeja Euroopan keskuspankin rahapoliittisista ohjelmista alkaen ja Euroopan vakausmekanismin tarjoamiin luottoihin päätyen. Syy sille, miksi EVM:n tukiohjelmat eivät kelvanneet, on niiden lainamuotoisuus ja näihin lainoihin liitetty ehdollisuus. Suomi ei voi hyväksyä tilannetta, jossa muut maat vaativat avustuksia, mutta eivät ole valmiita ottamaan niitä vastaan lainoina, vaan haluavat ne vastikkeettomina lahjoituksina. Mikäli Suomi olisi ylivelkaantunut ja kohtaisi epäsymmetrisen shokin, voisimme me sanella, että meille ei kelpaa ehdollinen laina, vaan haluamme muilta lahjarahaa sekä lainatakauksen ilman muita ehtoja?

Asiantuntijalausunnoissa on tuotu esiin, että paketti ei madalla nettosaajamaiden velkaantuneisuutta ratkaisevasti. Paketin varsinainen merkitys onkin, kuten lausunnoissa tuotiin esiin, taloudellisen sijaan poliittinen. Paketin toteuttaminen olisi markkinoille viesti siitä, että tarvittaessa EU-jäsenmaat ovat valmiita ottamaan toistensa velkoja yhteisvastuun piiriin. Tämän tulkinnan mukaan paketin varsinainen arvo olisi siis sitoutumisessa perussopimusten kiertämiseen. Perussuomalaisten mielestä tällainen ei olisi Suomen etujen mukaista.

Komissio on jatkanut vakaus- ja kasvusopimuksen poikkeuslausekkeen voimassaoloa vuoteen 2023 asti. Suomen on palattava vakaus- ja kasvusopimuksen sääntöihin mahdollisimman pian eikä poikkeuslausekkeella tule jatkaa holtittomasti talouttaan hoitavien jäsenmaiden politiikkaa.

Suomea pelotellaan paketin hylkäämisen riskeillä

Mietintö kertoo, että paketista Suomelle aiheutuvaa uutta 210 miljoonan euron vuotuista lisämaksua aina vuoteen 2058 voidaan peilata EU-jäsenyydestä koituviin hyötyihin. Vertailu on perusteeton. Molemmat pitää arvioida erillisinä kokonaisuuksina, ja vain, jos löytyy selkeä syy vertailua näitä kahta, voidaan niin toimia. Esimerkinomaisesti, jos Suomea olisi uhattu EU:sta erottamisella tai EU olisi romahtamassa, mikäli Suomi ei hyväksyisi elpymispakettia, silloin näiden kahden asian vertailu olisi perusteltua.

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp Vastalause 1 /ps

Mikäli Suomi osaltaan hylkäisi nyt ehdotetun paketin, muiden jäsenmaiden hallitukset varmasti ilmaisisivat pettymyksensä monin eri tavoin. Toisaalta on hyvä muistaa, että Saksassa kansalaiset veivät pakettiin osallistumisen perustuslakituomioistuimen käsittelyyn ja Ruotsissa vasemisto ja ruotsidemokraatit vastustivat pakettia moderaattien äänestäessä tyhjää. Mikäli hylkäämme paketin, emme jäisi yksin. Monet muutkin vastustavat pakettia.

Suomen poisjääntiä välineestä voidaan verrata Ranskan ja Hollannin unionin perustuslakisopimuksen kaatamiseen. Niille ei seurannut poliittisen pääoman menetystä, vaan uudet neuvottelut.

Jos Suomi jäisi paketin ulkopuolelle, monivuotinen budjettikehys ei toteutuisi suunnitellussa muodossa ja jäsenmaat joutuisivat käymään uudet neuvottelut läpi. Niiden valmistumiseen asti EU jatkaisi neuvottelujen ajan viimeisellä voimassa olleella budjettipohjalla. Ne maat, jotka haluavat elpymispakettiin osallistua, voisivat sen toteuttaa myös ilman Suomea.

Kertaluonteisuus ja varojen käyttö

Valiokunnan mietintö kutsuu elpymisvälinettä poikkeukselliseksi ja väliaikaiseksi toimenpiteeksi. Jo nyt on keskusteltu, että tarvitaan uusi paketti. Järjestelyä on myös mietitty pysyväksi. Paketin suunnittelijoiden ja päätöksentekijöiden tausta-ajatuksena voi olla saattaa paketti voimaan väliaikaisena ja poikkeuksellisenä ja myöhemmin hivuttaa sitä pysyväisluonteiseksi ja suuremmaksi. 35 vuotta on niin pitkä aika, että yhtä hyvin voitaisiin kertaluonteisuuden sijaan puhua pysyvistä järjestelystä.

EU ei ole kyennyt koskaan luotettavasti valvomaan varojensa käyttöä jäsenmaissa, joten on syytä epäillä, kykenisikö se siihen nytkään. Elpymisväline antaisi monille maille lyhyessä ajassa mitattavan määrän varoja. Valvonta vaatisi suuren organisaation eikä sekään estäisi väärinkäytöksiä ja korruptiota.

Varojen käyttö Suomessa

Valtiovarainvaliokunta otti varojen kansalliseen käyttämiseen kantaa ns. Kestävän kasvun ohjelmassa (VNS 6/2020 vp). Perussuomalaiset jättivät selontekoon vastalauseen, jossa kritisoimme muun muassa ohjelman painotuksia sekä vähäisiä vaikutusarvioita.

Suomessa kaikki taloudelliset ja muut panokset on asetettava elinkeinoelämän ja erityisesti vientiteollisuuden kilpailukyvyn parantamiseen. Pääpaino tulee asettaa energia- ja kuljetuskustannusten alentamiseen, tuottavuuden ja tutkimuksen edistämiseen sekä työn ja yrittämisen verotuksen keventämiseen. Lisäksi on huolehdittava eläkeläisten ja muiden työelämän ulkopuolella olevien toimeentulosta ja palveluista. Näihin antaa erinomaisen mahdollisuuden se, jos Suomi jää pois elpymisvälineestä ja käyttää säästyviä varoja oman kansan hyväksi. Tämä säteilee kasvua myös muihin maihin.

Ajoitus

Suhdannepoliittisesti elpymispaketti on väärin ajoitettu. Taloudet ovat elpyneet merkittävästi EKP:n rahapoliittisten toimien, kansallisen budjettielvytyksen ja rokotteiden myötä pandemian

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp
Vastalause 1 /ps

odotettavissa olevan päättymisen johdosta. Esimerkiksi USA:ssa puhutaan laajalti vaarana olevan talouden ylikuumentuminen ja ylivelkaantuminen. Koko elpymispaketti ei todennäköisesti ole läheskään niin välttämätön kuin mietintö esittää.

Itse asiassa keskeinen kysymys, jota tulisi pohtia, on se, onko koko elvytyspaketin oikeuspohja kadonnut, koska korona on väistymässä. Kasvaneet rokotusmäärät ja ennen kaikkea toimiva rokote ovat vähentäneet tartuntamääriä. Lisäksi kansalaisten toiminta on ollut kiitettävää eri maisissa. Kansantaloudet ovat lähteneet laajasti kasvuun, ja elvytyspaketti saattaa itse asiassa vauhdittaa kasvua liiaksi.

Suomen enimmäisvastuiden määrä ja niihin liittyvät riskit

Hallituksen väittämä tarkkarajaisuudesta on kyseenalainen. Ehdotuksessa ei ole määritelty paketin varojen takaisinmaksua sitovalla tavalla. On huomattava riski, että jokin maa ennen vuoden 2056 eräpäivää osoittautuu kyvyttömäksi maksamaan osuutensa, jolloin takausvastuut aktivoituisivat Suomelle. Suomen vastuiden tarkkarajaisuus nojaa siihen, että ongelmatilanteissakin, kun joku maa ei maksuistaan selviä, Suomen vastuut voisivat nousta korkeintaan 1,4 miljardiin euroon vuodessa.

Paketin myötä EU:lle siirtyy oikeus tehdä alijäämäisiä talousarvioita, rahoittaa ne yhteisellä velalla ja kerätä näitä tarkoituksia varten jäsenmailta erilaisina veroina varoja. Tämä on siirtymä kohti liittovaltiota, mistä ei ole Suomessa eikä muuallakaan käyty riittävää keskustelua eikä sille siis ole olemassa demokraattista mandaattia. Liittovaltiokehityksen keskeinen ongelma on, että menetämme budjettisuvereniteettiamme ja samalla lisäämme Suomesta muualle lähteviä tulonsiirtoja ja Suomen vastuuta muiden maiden veloista, mikä pitkällä aikavälillä heikentää Suomen velkakestävyyttä ja valtion kykyä selvitä tehtävistään ilman mittavia menoleikkauksia.

Tämä muutos tarkoittaisi, että tulevaisuudessa samalla linjalla ja perussopimuksia venyttävillä tulkinnoilla olisi helpompi jatkaa. Koska paketti ei ylivelkaisten maiden tilaa oleellisesti paranna ja kriisejä tulee aina, olisi todennäköistä, että uuden paketin tekemisen kynnyks on pysyvästi matalampi. Kun paketin vastustaminen on jo nyt ollut hyvin vaikeaa ja meitä on kotimaisin sekä ulkomaisin voimin peloteltu paketti hyväksymään, on todennäköistä, että seuraavaakaan pakettia ei siis pystyttäisi vastustamaan.

Tästä seuraa myös, että paketin vastustaminen on tehtävä nyt, vaikka se olisikin vaikeaa ja kohtaisimme merkittävää painostusta. Seuraavan paketin vastustaminen olisi muutoin vielä vaikeampaa. Perussuomalaisten mielestä paketin kaatuminen on sekä Suomen että EU:n etu.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hylkää hallituksen esityksessä HE 260/2020 vp tarkoitetun neuvoston päätöksen ja

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp
Vastalause 1 /ps

että hyväksytään valtiovarainvaliokunnan jo hyväksymien lausumien lisäksi kahdeksan lausumaa. (*Vastalauseen lausumaehdotukset*)

Vastalauseen lausumaehdotukset mietinnön mukaisten lisäksi

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus kategorisesti kieltäytyy järjestelyistä, joilla lisätään EU-maiden välisiä tulonsiirtoja ja taloudellista yhteisvastuuta.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus pikaisesti saattaa valmiiksi kansallisen varamaksujärjestelmän euroalueen syvien häiriöiden varalta.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus edistää EU-maiden velkajärjestelymekanismin suunnittelua ja perustamista.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus edistää hallitun euroeron mahdollistavan mekanismin luomista EU-tasolla.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, onko Suomelle Euroopan rahaliittoon kuulumisesta taloudellisesti nettohyötyä vai -haittaa.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että mikäli rahaliiton jäsenyydestä arvioidaan olevan taloudellista nettohaittaa, hallitus uudelleenarvioi kansallisen talouspolitiikkamme sekä rahaliiton jäsenyytemme.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistautuu siihen, että jossain jäsenmaassa omien varojen sekä elpymisvälineen ratifiointi epäonnistuu, ja tekee tarvittavat poliittiset toimenpiteet.*
- 8. Eduskunta edellyttää, että suunniteltaessa EU:n omia varoja Suomi ei tule hyväksymään yrityssektorille suuntautuvia uusia maksuja (CCCTB), jotka kasvattaisivat suomalaisten konsernien verorasitusta ja pienentäisivät Suomen verotuottoja.*

Helsingissä 5.5.2021

Ville Vähämäki ps
Jari Koskela ps
Sami Savio ps
Lulu Ranne ps
Jussi Wihonen ps

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp
Vastalause 2 /kd

Vastalause 2 /kd

Perustelut

Koronakriisin varjolla Euroopan unioni on ottamassa merkittävän integraatioaskeleen ilman laajaa periaatteellista keskustelua EU:n suunnasta. Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä sisältää elementtejä, jotka muuttavat unionin luonnetta ja toimintaa merkittäväällä tavalla. Samalla unioni tulee luovalla tavalla venyttäneeksi ja kiertäneeksi omia keskeisiä sääntöjään ja periaatteitaan. EU:n omien varojen päätös ja siihen sisältyvä elpymisväline on sitomassa suomalaiset veronmaksajat vuosikymmeniksi yhteisvastuulliseen velkaan ja korkeampiin jäsenmaksuihin. Lisäksi päätöksessä avataan ovi EU-tason verotukseen, joka ei myöskään olisi tullut kysymykseen kriisiajan ulkopuolella. Kristillisdemokraatit näkee riskinä, että EU:n omien varojen päätös romuttaa unionin oikeusperustaa, kaventaa kansallista täysivaltaisuutta ja eduskunnan budjettisuvereniteettia sekä unionin legimitteettiä kansalaisten silmissä.

Suomen hallitus on perustellut EU:n elpymisvälineen hyväksymistä sen poikkeuksellisuudella ja kertaluonteisuudella, mutta keskeiset EU-johtajat ovat tulkinneet sen uusien velkamekanismien mahdollistajaksi. Valtiovarainvaliokunnalle annettussa asiantuntijalausunnossa arvioidaan, että nyt syntyvästä finanssipoliittisesta kapasiteetista muodostuu todennäköisesti pysyvä ja jopa laajentuva järjestely. Näin ollen elpymisvälineen kertaluonteisuuden kyseenalaistamiselle on perusteet. Vetoamalla välineen ainutkertaisuuteen hallitus on välttänyt keskustelun niistä mahdollisista skenaarioista, jotka vievät unionia Suomen näkökulmasta epäedulliseen suuntaan. Erilaiset kriisit tulevat jatkossakin koskettamaan unionia, ja mikäli EU:n omien varojen päätös hyväksytään, madaltuisi kynnys turvautua uudestaan yhteisvelkaan sekä laajentaa veroluonteisia maksuja. Yhteisvastuun kasvaminen ja lisääntyvät verot merkitsisivät Suomen maksurasituksen kasvamista nettomaksajamaana. Suomi ei hyödy taloudellisesti elpymisvälineestä, vaan joutuu kookaan suuremmaksi maksajaksi.

Elpymisvälineellä ajaututaan yhä kauemmaksi jäsenvaltion omaa vastuuta mahdollisimman pitkälle korostavasta linjasta, markkinakurista ja no bail out -periaatteesta. Kristillisdemokraatit näkee EU:n omien varojen päätöksessä merkittäviä oikeusperustaan, talousvaikutuksiin ja unionin hyväksyttävyyteen liittyviä ongelmakohtia. Kristillisdemokraatit on esittänyt oman vaihtoehdonsa, jossa Suomea ei olisi sidottu yhteisvelkaan.

Omien varojen päätöksen oikeusperusta ja vaikutukset Suomen budjettisuvereniteettiin

EU:n elvytysvälineen myötä Euroopan komissiolle annetaan valtuudet ottaa unionin puolesta pääomamarkkinoilta EU:n budjettia vastaan 750 miljardia euroa lainaa, josta käytetään kattamaan 390 miljardin euron suuruiset avustukset sekä 360 miljardin euron suuruiset lainat jäsenvaltioille. EU:n omien varojen päätöksen EU:n perussopimusten aiemmin vakiintunut tulkinta ei mahdollista yhteisvastuullista velkaa jäsenmaiden kesken. Perussopimusten keskeinen periaate on se, että jokainen jäsenvaltio huolehtii omasta taloudestaan ja vastaa veloistaan. SEUT 125 artiklassa jäsenvaltioita ja unionia kielletään ottamasta vastuulleen jäsenvaltioiden velkoja ja muita vastuita. Kaikista ongelmallisimman kohdan muodostaa SEUT 310 artikla, jonka mukaan unio-

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp
Vastalause 2 /kd

nin talousarvion pitää olla tasapainossa eikä se saa näin ollen rahoittaa toimintaansa velaksi. Suomen ja EU:n tulevaisuuden kannalta on ratkaisevaa varmistaa, että menetellään sovittujen periaatteiden ja valtuutuksien mukaisesti.

Elpymisvälineeseen käytetty oikeusperusta olisi myös edellyttänyt, että kaikki rahanjaon kriteerit perustuvat luonnonkatastrofin tai siihen verrattavan äkillisen tapahtuman seurauksiin eikä kriisiä edeltäviin talous- ja työllisyyslukuihin. Ehdollisuus elpymisvälineessä toteutuisi pitkälti eurooppalaisen ohjauksjakson kautta. On kuitenkin syytä tunnustaa, ettei ohjauksjakson suosituksia ole tähänkään mennessä noudatettu toivotulla tavalla, ja jäsenmaat voivat valikoiden toteuttaa haluamiaan suosituksia.

Perustuslakivaliokunta on päätöksessään (PeVL 14/2021 vp) linjannut, että EU:n omien varojen päätöksen hyväksyminen edellyttää eduskunnalta kahden kolmasosan määräenemmistöö. Perustuslakivaliokunnan päätös osoittaa, että elpymisvälineen hyväksymisessä on kyse toimivallan siirrosta kansalliselta tasolta EU-tasolle. Tämä on ollut myös oma näkemykseni omien varojen sopimuksen muuttamisesta.

Elpymisvälineessä rahaston varojen enemmistö myönnettäisiin tukina, ei lainoina, jolloin ne muodostavat unionin toimintaa koskevan kulun. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota, että pääomamarkkinoilta lainan ottaminen unionin nimissä avustuksina annettavia menoja varten on uusi toimintatapa. Perustuslakivaliokunta piti aiemmassa lausunnossaan esitystä tältä osin periaatteellisesti uuden toimintamallin avaavana ja siten myös erittäin ongelmallisena SEUT 310 artiklan 1 kohdan kannalta. Lisäksi ehdotus vaikutti valiokunnan mukaan olevan asiallisesti ongelmallinen SEUT 125 artiklan suhteen, sillä unioni ottaisi käytännössä yhteisvastuullisia piirteitä sisältävää velkaa ja ryhtyisi sillä toimimaan asioissa, jotka perussopimusten mukaan kuuluvat jäsenvaltioiden vastuulle. Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan unionin toimieliimet ovat vakiintuneesti tulkinneet SEUT 310 artiklasta ilmenevää tasapainoperiaatetta siten, että se estää vuotuisten toimintamenojen velkarahoituksen. Vaikka omien varojen päätökseen sisältyvällä valtuudella otettavaa lainaa ei merkitä talousarvioon, valiokunnan mielestä epäselvää ei ole, etteikö unioni elpymispaketin avulla tosiasiasa tasapainottaisi EU-budjettia velalla. (PeVL 14/2021 vp)

Perustuslakivaliokunta on aiemmassa lausunnossaan kiinnittänyt valtiosääntöoikeudellisista syistä suuren valiokunnan ja valtioneuvoston vakavaa huomiota välttämättömyyteen pyrkiä rajoittamaan unionin lainanottoa ja siihen liittyvää jäsenvaltion suoraa tai epäsuoraa vastuuta unionin avustusmuotoisiin tukiin sekä pyrkiä turvaamaan jäsenvaltion kokonaisvastuun hallittavuus ja budjettisuvereniteetti. Valiokunta piti edellä esitetyillä perusteilla kokonaisarvionaan perustuslain kannalta erityisen ongelmallisena tukivälineeseen liittyvää avustusmuotoista elpymisrahoitusta. Valiokunnan mielestä nyt arvioitava kokonaisuus ei ole tässä suhteessa kehittynyt riittävästi edes oikeuspalvelun antaman lausunnon perusteella tehtyjen muutosten johdosta. (PeVL 14/2021 vp)

Perustuslakivaliokunnan mielestä järjestelyn kokonaisuutta voi pitää sellaisena uutena toimintamenojen rahoitusjärjestelynä, joka yleistyessään uhkasi talousarviolle perussopimuksessa osoitettua asemaa ja johon Suomen ei voitaisi katsoa antaneen liittymissopimuksen tai myöhempien sopimusmuutosten käsittelyssä suostumustaan. (PeVL 14/2021 vp)

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp
Vastalause 2 /kd

Vaikutukset Suomen talouteen

Vuosikymmeniä kestävä yhteisvastuullinen velka ja korkeammat jäsenmaksut uhkaavat taloutemme kantokykyä. Suomen saanto elpymisvälineestä on jatkuvasti pienentynyt alkuperäisistä laskelmista, sillä talouskasvumme on kärsinyt koronavirustilanteesta odotettua vähemmän. Viime kesänä Suomen arvioitiin saavan elpymisvälineestä takaisin noin 3,2 miljardia euroa. Suomen laskennallinen maksuosuus elpymispaketista on edelleen arviolta noin 6,6 miljardia euroa, josta saisimme tämänhetkisen arvion mukaan takaisin 2,1 miljardia euroa. 6,6 miljardia euron maksuosuuden lisäksi vastuumme välineen lainamuotoisesta tuesta on yhteensä noin 6,1 miljardia euroa, mikäli takausvastuussa oleva jäsenvaltio tai useampi ei pysty suoriutumaan velvoitteestaan. Mikäli Suomi olisi itse ottanut lainan markkinoilta, se olisi saanut sen halvemmalla. Korkeammat jäsenmaksut voivat edellyttää tulevaisuudessa veronkiristyksiä.

Usea talousasiantuntija on todennut, ettei pääosin Etelä-Eurooppaan suuntautuvalla elpymisvälineellä ole merkittäviä suoria vaikutuksia vientiimme. Suomen johtava elvytystutkija, VTT Juha Tervala on todennut, ettei elpymisvälinekokonaisuuden nettovaikutus Suomen taloudelle voi olla kielteinen, koska väline elvyttää Etelä- ja Itä-Eurooppaa Länsi- ja Pohjois-Euroopan kustannuksella. Elpymisväline saattaa heikentää sekä Suomen julkisen talouden tasapainoa että talouskasvua. Tervalan mukaan tutkimuskirjallisuus ei tue ajatusta, että Etelä-Euroopan nettosaajamaiden elvyttäminen on tärkeää myös Suomen viennille. Taloustieteen työelämäprofessori Vesa Vihriälä yhtyy Tervalan näkemykseen, ettei välineestä ole lähtökohtaisesti suurta hyötyä Suomen viennille. Taloustieteen emeritusprofessori Matti Virén on todennut, että Suomen hyöty on vahvasti miinusmerkkinen. VM:n rahoitusmarkkinaosaston entinen ylijohtaja, VTT Peter Nyberg on puolestaan lausunut, ettei väline ole välttämätön koronaseuraamusten hoidolle.

Lisäksi elpymisväline tulee suhdannepoliittisesti liian myöhään, aiheuttaa pienissä kansantalouksissa ylikuumenemista ja vääristää kilpailua muiden EU-maiden hyväksi sekä heikentää Suomen suhteellista kilpailuasemaa.

Perustuslakivaliokunta yhtyy vain osittain käsitykseen hallituksen esityksen säätämisyjärjestysperusteluista (s. 40—43 ja s. 46), joiden mukaan vastuut eivät kasva päätöksen myötä tavalla, joka voisi vaarantaa Suomen valtion mahdollisuudet vastata niistä velvoitteistaan, joita sillä perustuslain mukaan on. Komission ehdotuksen mukainen omien varojen päätös rajoittaisi unionin rahoituskehysten laatijoita ja eduskunnan budjettivaltaa vuoden 2058 loppuun asti. Perustuslakivaliokunnan mukaan kyse on pitkäaikaisesta budjettivallan rajoituksesta, jonka vaikutuksia on vaikea määrittellä tarkalleen. Esimerkiksi korkotasoa tai unionista mahdollisesti irtaantuvien jäsenvaltioiden merkitystä on vaikea ennakoida. Valiokunta on aiemmassa lausunnossa kuitenkin kiinnittänyt huomiota siihen, että tähän järjestelyyn, kuten osin yleisemminkin omiin varoihin, liittyy myös toissijainen valtioneuvoston päätös. (PeVL 14/2021 vp)

Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomen julkisen sektorin takausvastuut ovat korkealla tasolla. Suomen julkisen talouden ja valtion talouden takausten suhde kokonaistuotantoon oli Eurostatin tilastojen mukaan EU-maiden korkein vuonna 2018. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan huomioida kasvavia EU-vastuita.

Vaihtoehto yhteisvelalle

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2021 vp
Vastalause 2 /kd

Usein väitetään, ettei elpymisvälineelle ole vaihtoehtoa. Kristillisdemokraatit on ensikeskusteluista alkaen tuonut esille, että EU:n monivuotinen rahoituskehys ja elpymisväline olisi voitu pitää erillään ja avata elpymisväline vain siihen halukkaille maille. Jokaisen jäsenmaan tulee vastata omasta taloudestaan ja tehdä tarvittavat rakenteelliset uudistukset. Elpymispaketin kaltaiset välineet vain etäännyttävät maita terveestä taloudenpidosta.

Kristillisdemokraatit on systemaattisesti pitänyt esillä elpymispaketin ongelmakohtia ja tarvetta käydä laajaa kansalaiskeskustelua, koska paketti on muuttamassa unionin luonnetta ja toimintaa merkittäväällä tavalla. Kristillisdemokraatit ei vastusta elvyttämistä, vaan sitä, että elvyttäminen tapahtuu sitomalla jäsenmaat yhteisvelkaan ja tulonsiirtoihin vastoin peruseriaatteita. Kriisin varjolla on vastuutonta lähteä mukaan ja edistää sellaisia esityksiä, jotka muuttavat unionin perusluonnetta siitä, mihin olemme aikoinaan EU-jäsenyydessä sitoutuneet. Kristillisdemokraatit haluaa kunnioittaa EU:n perussopimuksia ja pitää kiinni yhdessä sovitusta. Toistuvat "luovat ratkaisut" perussopimusten rajamailla uhkaavat eurooppalaista yhteistyötä ja nakertavat unionin uskottavuutta. Tuoreen EU:n selvityksen mukaan kuusi kymmenestä suomalaisesta katsoo, että unioni kehittyy väärään suuntaan.

Valtioneuvosto korosti EU:n rahoituskehysten ja elpymisvälineen valmistelun yhteydessä, että asiassa oli syytä käydä riittävästi julkista keskustelua niin kotimaassa kuin Euroopassa. Näin ei kuitenkaan menetelty, vaan paketista sovittiin nopeassa aikataulussa EU-päämiesten kesken ja lisäksi asiakirjat leimattiin aluksi laajasti salaisiksi, mikä toiminnaltaan oli ongelmallista ja osaltaan esti julkisen keskustelun käymistä. Lisäksi mediatietojen mukaan valtioneuvoston kansliasta on käyty keskusteluja EU-virkamiehen kanssa omien varojen päätöksen ratifioinnista. Kuitenkin keskusteluun liittyvä muistio on julistettu salaiseksi, vaikka keskustelusta on vuodettu median kautta julkisuuteen varoitus paketin kaatamisesta ja siten haluttu vaikuttaa asiasta käytävään keskusteluun ja eduskunnan kannanmuodostukseen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta ei hyväksy hallituksen esityksessä HE 260/2020 vp tarkoitettua neuvoston päätöstä.

Helsingissä 5.5.2021

Sari Essayah kd